

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

17 ianuarie 2008^{*}

În cauza C-19/07,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Cour de cassation (Franța), prin Decizia din 19 decembrie 2006, primită de Curte la 23 ianuarie 2007, în procedura

Moștenitorii lui Paul Chevassus-Marche

împotriva

Groupe Danone,

Société Kro beer brands SA (BKSA),

Société Évian eaux minérales d'Évian SA (SAEME),

^{*} Limba de procedură: franceza.

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul P. Jann (raportor), președinte de cameră, domnii A. Tizzano, A. Borg Barthet, M. Ilešić și E. Levits, judecători,

avocat general: domnul D. Ruiz-Jarabo Colomer,
grefier: domnul R. Grass,

având în vedere procedura scrisă,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru moștenitorii domnului Chevassus-Marche, de SCP Waquet, Farge și Hazan, avocats;
- pentru societățile Groupe Danone, Kro beer brands SA (BKSA) și Évian eaux minérales d'Évian SA (SAEME), de SCP Célice, Blancpain și Soltner, avocats;
- pentru guvernul francez, de domnul G. de Bergues și de doamna A.-L. During, în calitate de agenți;

— pentru guvernul german, de domnii M. Lumma și A. Dittrich, în calitate de agenți;

— pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii H. Støvlbæk și A. Bordes, în calitate de agenți,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,

pronunță prezenta

Hotărâre

- ¹ Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolului 7 alineatul (2) din Directiva 86/653/CEE a Consiliului din 18 decembrie 1986 privind coordonarea legislației statelor membre referitoare la agenții comerciali independenți (JO L 382, p. 17, Ediție specială, 06/vol. 1, p. 176, denumită în continuare „directiva”).
- ² Această întrebare a fost formulată în cadrul unui litigiu între moștenitorii domnului Chevassus-Marche, pe de o parte, și societățile Groupe Danone, Kro beer brands SA și Évian eaux minérales d’Évian SA, pe de altă parte, în legătură cu plata comisioanelor pe care aceste societăți le datorau domnului Chevassus-Marche.

Cadrul juridic

³ Articolul 1 alineatul (2) din directivă definește agentul comercial drept „intermediarul care desfășoară o activitate independentă și care este în permanență autorizat să negocieze vânzarea sau cumpărarea produselor în numele altei persoane, denumită în continuare «comitent», sau să negocieze și să încheie astfel de tranzacții pentru și în numele comitentului în cauză”.

⁴ Potrivit articolului 4 alineatul (1) din directivă:

„În relațiile sale cu agentul comercial, comitentul trebuie să acționeze loial și de bună-credință.”

⁵ Articolul 7 din directivă prevede:

„(1) Agentul comercial are dreptul la comision pentru tranzacțiile comerciale încheiate în termenul prevăzut în contractul de agenție:

(a) în cazul în care tranzacția a fost încheiată ca rezultat al acțiunii sale sau

(b) în cazul în care tranzacția a fost încheiată cu un terț pe care acesta l-a câștigat anterior în calitate de client pentru tranzacții de același fel.

(2) Agentul comercial are totodată dreptul la comision pentru tranzacțiile încheiate în termenul prevăzut în contractul de agenție:

— fie în cazul în care i se încredințează o anumită zonă geografică sau un anumit grup de clienți,

— fie în cazul în care acesta deține exclusivitate pentru o anumită zonă geografică sau un anumit grup de clienți,

și în cazul în care tranzacția a fost încheiată împreună cu un client care aparține zonei sau grupului respectiv.

Statele membre trebuie să includă în legislația lor una dintre posibilitățile menționate la cele două linii menționate anterior.”

6 În ceea ce privește nașterea dreptului la comision, articolul 10 alineatele (1) și (2) din directivă precizează:

„(1) Comisionul devine exigibil de îndată ce și în măsura în care una din următoarele condiții este îndeplinită:

(a) comitentul a executat tranzacția sau

(b) comitentul ar fi trebuit să execute tranzacția, potrivit înțelegerii cu terțul sau

(c) terțul a executat tranzacția.

(2) Comisionul devine exigibil cel mai târziu atunci când terțul și-a executat partea sa din tranzacție sau ar fi trebuit să o facă în cazul în care comitentul și-a executat partea sa din tranzacție, așa cum ar fi trebuit.”

7 În privința stingerii dreptului la comision, articolul 11 alineatul (1) din directivă prevede:

„Dreptul la comision se poate stinge numai dacă și în măsura în care:

— s-a stabilit că nu va fi executat contractul dintre terț și comitent și

— acest fapt este rezultatul unei cauze pentru care comitentul nu este vinovat.”

Acțiunea principală și întrebarea preliminară

- 8 În 1987, societatea BSN, devenită societatea Groupe Danone, a încheiat cu domnul Chevassus-Marche un mandat exclusiv de reprezentare a filialelor acesteia, societățile Brasseries Kronenbourg, devenită Kro beer brands SA, și Évian eaux minérales d'Évian SA, în fața clientelei formate din importatori, comercianți cu ridicata și cu amănuntul ai produselor acestor societăți dintr-o anumită zonă geografică cuprinzând insulele Mayotte și Réunion (respectiv colectivitatea și departamentul francez de peste mări).
- 9 Ca urmare a rezilierii acestui contract, domnul Chevassus-Marche a solicitat societății Groupe Danone, precum și filialelor acesteia, plata unor sume diverse, între care comisioanele aferente achizițiilor efectuate de două societăți stabilite în zona sa geografică. Aceste cereri au fost respinse pentru motivul că respectivele cumpărări fuseseră efectuate de la comisionari de achiziții sau revânzători stabiliți în Franța metropolitană, în afara controlului societății Groupe Danone și al filialelor acesteia și fără intervenția domnului Chevassus-Marche.
- 10 Întrucât tribunal de commerce de Paris (Tribunalul Comercial din Paris) și cour d'appel de Paris (Curtea de Apel din Paris) au respins acțiunea în măsura în care viza plata acestor comisioane, domnul Chevassus-Marche a formulat recurs în fața Cour de cassation (Curtea de Casație), care a fost continuat, după decesul acestuia, de moștenitorii săi.
- 11 Cour de cassation apreciază că hotărârea pe care aceasta o va pronunța în acțiunea principală necesită o interpretare a articolului 7 alineatul (2) din directivă. În aceste condiții, aceasta a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„Articolul 7 alineatul (2) din directivă [...] trebuie interpretat în sensul că un agent comercial căruia i se încredințează o anumită zonă geografică are dreptul la comision în cazul în care o tranzacție comercială a fost încheiată între un terț și un client care aparține zonei respective, fără ca mandantul să intervină în mod direct sau indirect în această tranzacție?”

Cu privire la întrebarea preliminară

- ¹² Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 7 alineatul (2) prima liniuță din directivă trebuie interpretat în sensul că, în lipsa intervenției directe sau indirecte a comitentului, agentul comercial căruia i se încredințează o anumită zonă geografică are dreptul la comision pentru tranzacțiile încheiate cu un terț de către clienți care aparțin zonei respective.

- ¹³ În Hotărârea din 12 decembrie 1996, Kontogeorgas (C-104/95, Rec., p. I-6643), Curtea a fost solicitată să interpreteze articolul 7 din directivă într-un context în care comitentul comercializa el însuși mărfurile către clienți care aparțineau unei zone geografice pe care o încredințase unui agent comercial. Solicitată să se pronunțe dacă acest agent putea solicita un comision pentru tranzacțiile încheiate fără intervenția sa, Curtea a statuat la punctul 16 din această hotărâre că articolul 7 din directivă prevede două ipoteze alternative privind dreptul la comision. Alineatul (1) privește cazul unei activități, actuală sau anterioară, a agentului, în timp ce alineatul (2) prevede că agentul comercial trebuie remunerat pentru toate tranzacțiile care au loc în cadrul unei anumite zone sau al unui anumit grup de persoane, fără să se menționeze o activitate oarecare a agentului.

- 14 În ipoteza aflată în discuție în Hotărârea Kontogeorgas, citată anterior, Curtea a statuat, aşadar, că articolul 7 alineatul (2) prima liniuță din directivă trebuie interpretat în sensul că, în cazul în care i se încredințează o anumită zonă geografică, agentul comercial are dreptul la comision pentru tranzacțiile încheiate cu clienți care aparțin zonei respective, chiar dacă acestea au fost încheiate fără intervenția sa (Hotărârea Kontogeorgas, citată anterior, punctul 19).
- 15 Prezenta trimitere preliminară privește problema dacă această interpretare trebuie să prevaleze și în ipoteza în care, precum în acțiunea principală, vânzările de mărfuri încheiate cu clienți stabiliți în zona geografică încredințată agentului comercial respectiv au fost încheiate nu numai fără intervenția acestui agent, ci și fără intervenția directă sau indirectă a comitentului.
- 16 În această privință, trebuie constatat că, așa cum au susținut moștenitorii domnului Chevassus-Marche, articolul 7 alineatul (2) din directivă are în vedere numai „tranzacțiile încheiate în termenul prevăzut în contractul de agenție”, fără altă precizare în afara celei privind încheierea acesteia cu un client care aparține unei zone geografice sau unui grup de clienți care este încredințat agentului comercial. Intervenția comitentului nu este cerută în mod expres, în plus față de intervenția agentului comercial.
- 17 Cu toate acestea, articolul 7 alineatul (2) din directivă trebuie coroborat cu articolul 10 din directivă, care prevede condițiile la care este supus dreptul agentului comercial la comision.
- 18 Articolul 10 din directivă stabilește evenimentele care dau naștere la acest drept. În această privință, alineatul (1) evidențiază trei împrejurări alternative susceptibile,

fiecare dintre ele luată în considerare în mod individual, să constituie faptul generator al dreptului la comision. Acesta devine exigibil de îndată ce și în măsura în care comitentul a executat tranzacția sau ar fi trebuit să o execute potrivit înțelegerii cu terțul respectiv sau de îndată ce și în măsura în care terțul respectiv a executat tranzacția. Articolul 10 alineatul (2) din directivă precizează că acest comision devine exigibil cel mai târziu atunci când terțul respectiv și-a executat partea sa din tranzacție sau ar fi trebuit să o facă, în cazul în care comitentul și-a executat partea sa din tranzacție.

19 Din analiza combinată a celor două alineate ale articolului 10 din directivă reiese că dreptul agentului comercial la comision se naște fie atunci când comitentul și-a executat sau ar fi trebuit să își execute obligația, fie atunci când terțul față de contractul de agenție, și anume clientul, și-a executat sau ar fi trebuit să își execute propria obligație. În orice împrejurare, este indispensabilă prezența comitentului în cadrul tranzacțiilor în temeiul cărora agentul comercial poate solicita comisionul.

20 Această interpretare a articolului 10 din directivă este confirmată de modul de redactare a articolului 11 alineatul (1) din directivă, conform căruia dreptul agentului comercial la comision se poate stinge numai dacă și în măsura în care s-a stabilit că nu va fi executat contractul dintre client și comitent și acest fapt este rezultatul unei cauze pentru care comitentul nu este vinovat. Această cauză unică de stingere, care necesită imbinarea celor două împrejurări în care se face trimitere expresă la comitent, subliniază importanța rolului său cu privire la existența dreptului la comision.

21 Astfel, din interpretarea articolului 7 alineatul (2) coroborat cu articolul 10 alineatele (1) și (2) și cu articolul 11 alineatul (1) din directivă rezultă că agentul comercial nu poate solicita comisionul în temeiul unei tranzacții decât în măsura în care comitentul a intervenit, direct sau indirect, în încheierea acestei tranzacții.

22 Instanței naționale îi revine obligația să stabilească dacă elementele de care dispune, analizate prin luarea în considerare a scopului protejării agentului comercial, care constituie unul dintre obiectivele directivei (Hotărârea din 30 aprilie 1998, Bellone, C-215/97, Rec., p. I-2191, punctul 13, Hotărârea din 9 noiembrie 2000, Ingmar, C-381/98, Rec., p. I-9305, punctul 20, și Hotărârea din 23 martie 2006, Honyvem Informazioni Commerciali, C-465/04, Rec., p. I-2879, punctul 19), precum și a obligației de loialitate și de bună-credință a comitentului în temeiul articolului 4 din directivă îi permit sau nu îi permit stabilirea existenței unei asemenea intervenții, indiferent dacă această intervenție este de natură juridică, de exemplu prin intermediul unui reprezentant, sau este o intervenție factuală.

23 Având în vedere considerațiile de mai sus, trebuie să se răspundă la întrebarea formulată că articolul 7 alineatul (2) prima liniuță din directivă trebuie interpretat în sensul că, în lipsa intervenției directe sau indirecte a comitentului, agentul comercial căruia i se încredințează o anumită zonă geografică nu are dreptul la comisionul pentru tranzacțiile încheiate cu un terț de către clienți care aparțin zonei respective.

Cu privire la cheltuielile de judecată

24 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

Articolul 7 alineatul (2) prima liniuță din Directiva 86/653/CEE a Consiliului din 18 decembrie 1986 privind coordonarea legislației statelor membre referitoare la agenții comerciali independenți trebuie interpretat în sensul că, în lipsa intervenției directe sau indirecte a comitentului, agentul comercial căruia i se încredințează o anumită zonă geografică nu are dreptul la comision pentru tranzacțiile încheiate cu un terț de către clienți care aparțin zonei respective.

Semnături